

Цетиње, 30. августа

Службене новине Краљевине Србије објавиле су Краљеву прокламацију о анексији освојених крајева. Та прокламација, коју је Његово Величанство Краљ Петар упутио српском народу, гласи:

Послије два рата, који скоро годину дана прекидоше ваше послове и ваше напредовање, настао је благотворни мир. У оба та рата наша је војска сјајно вршила повјерене јој задатке. У првом рату је ослобођавала Македонију, доцније је на једној страни прегазила Албанију, изашла побједоносно на Јадранско Море и загрлила се са јуначком црногорском војском, а на другој страни помогла је Бугарима да освоје турску пријестоницу у Европи, Једрене. Али то још не донесе Србији ни стечене ратне плодове, ни праведно очекивани мир. Она је била принуђена одлукама велесила на лондонској конференцији, да се одрече своје најзначајније тековине, да се повуче с Јадранског Мора и из Албаније, да види чак окрњене и саме западне границе Старе Србије. Бугари, наши савезници, не само што нам том приликом не помогоше, него нам оспорише већину земаља које је српска војска сама ослободила у јужној Старој Србији и Македонији. Они тим покушаше пресећи нам везу са нашим савезницима, Грцима, и тако да нас одбију од Егејског Мора, ушљед чега би положај Србије постао још тежи и зависнији него раније. Да се све то постигне, Бугари се не задовољише мирним путевима. Они припремише оружан напад, који је српска војска у великој битци на Брегалници сјајно одбила. Наши јунаци затим у низу срећних бојева заједно са братском црногорском војском и савезном Грчком, сузбише непријатеља до старих његових државних граница, па почеше и преко њих прелазити.

Мир је закључен и потписан у Букурешту 28. јула 1913. Према томе ја овим проглашавам присаједињење крајева према Краљевини Бугарској уговором мира закљученом у Букурешту; према Краљевини Грчкој српско-грчким споразумом; према Албанији привремено демаркационом линијом саобразно ријешењима амбасадорске конференције у Лондону, докле нарочита међународна комисија не буде извршила коначно разграничење; према Краљевини Црној Гори за сада демаркационом линијом војне окупације до коначног разграничења; према Босни и Херцеговини досадашњом границом.

Докле се законским путем управа нових присаједињених области не утврди, њима ће се законским путем управљати према Мојим уредбама, као и према ријешењима Моје владе о примјењивању појединих постојећих закона, у њиховом увођењу у живот у ново ослобођеним крајевима.

Захваљујући витешком прегнућу, несломљивом јунаштву и непоколебивој устратности свих учесника у минути догађајима, сад је наша мила отаџбина много пространија, могућнија и несравњено угледнија. Моја ће брига бити, да у њој живот сваког грађанина буде срећни-

ји и напреднији, а посебице се тек морам старати, да и сва наша браћа у новим крајевима, без разлике вјере и поријекла, буду у сваком погледу задовољна, просвјешћена и закриљена правдом и безбиједношћу, које ће им ујамчити владавина слободне Србије. У том погледу цијелу нашу земљу очекују велики задатци. Чувајући као зјеницу дивну снагу наше узданице, српске војске, много треба да послујемо на просвјетном, привредном и на сваком другом пољу народног рада, па да избришемо све трагове дугога робовања. Не само у новим, него и старим границама ми смо дужни стићи просвјешћене европске народе, којима смо ми, као многовјековни грудобран од напада, омогућили мирно напредовање. Али народ, чија је војска за неколико недјеља стигла са Јавора, Мрдара и Ристовца до Јадрана, Солуна и Марице, моћи ће и на пољу умнога рада убрзо показати да је дорастао својим великим културним задатцима. Он ће својим радом посвједочити, да је достојан висине, на коју га је ратна срећа изнијела. Ја се сада више него и када поносим, што сам и син и Краљ таквоме народу, и молим свемогућега, да му никад не ускрати своју милост и заштиту.

Живио мој мили витешки српски народ!

LIBLIOTEKA

— Резултат рата и Словенство —

Као што је познато, за вријеме овог другог рата била је међу Словенима таквих одрода, који су се ставили потпуно на становиште наших заједничких непријатеља. На жалост било је и таквих листова, који су писали онако исто као и нама непријатељски наклоњена штампа, а било је и таквих, који су завијено писали, али мучки насртали на нас, узимајући у заштиту Бугаре и стварајући у словенском свијету за њих лијепо мишљење. То су они што су се пренамагали, лили крокодилске сузе и своје задње намјере крили тобож за општу словенску ствар и увјеравали невини и необавијештени свијет како пишу за љубав чисто словенских интереса.

Они и сад продужују у истом правцу, да би увјерили Словене како је Словенство на губитку и како су им словенски интереси преци од свега. Они се, као и раније, стављају на исто становиште, које заступају и наши освједочени непријатељи.

Колико су они у праву и колико има истине у њиховом тврђењу да је из овог другог рата Словенство изашло ослабљено, најбоље показују ове чињенице:

Пакосни непријатељи Словенства одмах су након балканског рата, више себи за утјеху, него ли из увјерења, констатовили, да је поразом Бугарске Словенство, у опште, изгубило један велики дио од своје пређашње моћи. Тај се глас често пута чуо од самих Словена прије него што је рат започео, па чак и од вјероломних Бугара, али више као нека тенденциозна опомена или пријетња, која је била удешена више за оправдање предвиђених догађаја, него ли као искрени израз страховања за оп-

ште интересе Словенства. То истицање свесловенских интереса особито су Руси подржавали и они су најјаче наглашени у брзојавној опомени цара Николе краљевима Петру и Фердинанду пред самим ратом. Ништа није помогло. Бугари су потпуно поражени. А сад пакосни непријатељи Словенства задовољавају се тиме, што увјеравају, да је Словенство одиста штетовало поразом Бугара. Ту им извјештачену радост ништа не мути чињеница, да су Бугари извршили своје вратоломно дјело под њиховом заштитом и да су баш Бугари били сву своју силу заложили, да у правцу својих планова послуже узред највећим непријатељима Словенства.

Велика словенска Русија добро је увидјела смјер бугарске политике, али ипак није могла препустити да у неизвјести ратног исхода не опомене и другу страну. Ратна је срећа послужила Србима, којима нико не може рећи да не воде словенску политику. Па шта видимо? Данас та иста строга и силна Русија потпуно се задовољава тековинама Србије и не налази никакве повода да ограничи добитке балканских несловенских побједитеља, а што је најчудноватије, не осјећа ни мало потребе ни да истјера до сада њој несносније балканске становнике Турке из Једрена. Русија је као прва заинтересована сила на Балкану признала нови политички размјер и одношај и одрекла се ревизије букурешког уговора као потпуно измишљене ствари. Да Русија одиста види у окресавану Бугарске побједу на Словенство, сигурно ни под коју цијену не би она могла допустити, да се већ једном скршена Турска поново учвршћава на европском континенту на штету Бугарске. Она би сигурно могла наћи довољно средства да проведе своју вољу, тим више, што би се могла да ослони на закључке цијеле Европе. Али то она не чини. Русија је добила од Турске за чим је ишла без обзира на то што је бугарски политичари с једне стране осуђују ради вјероломства према Бугарској и Словенству а с друге стране полагају своју судбину у њезине руке. Русија је само запријетила Турској, да не прелази преко десне обала Марице. Турска је то послушала, и одмах се пожурила да демантује вијести о даљем продирању турских чета преко ове границе. Руси су се овим задовољили, а Цар Никола и његов министар Сазонов отишли су без бриге на пут да се одмарају. Русији није много стало до бугарских приговора, јер је увјерена, да ће отријежњена Бугарска много боље послужити словенским интересима, кад увиди сву штету мегаломаније, него кад би јој се пустио мах поновној самовољи. Руска дипломатија добро зна да ће тако најлакше сузити татарски израст и његово дерање у страну, јер је тврдо увјерена да Бугарска без Русије не би могла опстојати, као што се није могла ни родити. Једрене ће остати Турцима, као трајна успомена за Бугаре, како је штетно истицати словенске интересе а уједно радити и за татарску самосталност на штету других Словена. Губитак Солуна, Кавале и

Једрена за Словенство не може се порећи, али се не може ни сравнити са губитком, који је стављала Бугарска у изглед упуштајући се у везу са непријатељима Словенства, па чак и са најљућим непријатељем Турском против ослободитељице Русије. Бугарски су државници уговарали с Турском првих дана другога рата, а данас није више тајна, да су они — у исто вријеме, кад је Русија против воље својих савезница спремила одлучан корак против Турске, да истуни захтјеве лондонске конференције — преговарали са Турском за савез против своје ослободитељице Русије и балканских савезница и одрекли се Једрена. Турска се није дала обманути те је вољела да се осигура с друге стране, јер јој се успјех према Бугарској није могао измаћи.

Из свега се овога види да сви приговори претјераних бугарских пријатеља и њихових плачидруга за неким губитком Словенства нијесу ни мало оправдани као ни усиљена радост словенских непријатеља, што га је тај привидни губитак изазвао.

Напротив, разочарана је Бугарска данас приморана, да се најприје дисциплинује, да се отресе свога татарлука и страног утицаја, па да истом онда имадне права да се позива на Словенство. А то је добитак а никако губитак за све Словене, па и за саме Бугаре.

Несуђене савезнице

— Чланак „Делњ Њуса“ о Бугарској —

Бугари, у својој нечуеној бијеси, почели су пријетити, као да се некога те њихове пријетње тичу. Прво су изашли пред Европом с пријетњом да ће сви пријетити у католичанство. Мислили су да ће Европа на ове ријечи пасти у несвјест а »православнаја Русија« заложити ову своју репутацију, да »немирном дјетету« учини све по вољи, да се не би одродило од мајке цркви православне.

Међутим, Европа не само да је остала жирна, по се чак почела смијати. Ко у XX вијеку о томе води рачуна? А Русија се као мало љутила и паговјестила »размаженом дервету« да такве шаде не трпа.

На томе се дакле сирини први ватромет. Прва ракетла, која је требала да узлије страх и трепет у руске душе и из тежеља да залуза московска звона, пропала је неопажена. А оно мало срећних, што је видјело ову ракетлу, сумњива квалитета, насмјљало се као свакој неусијелој закљадји.

Али Бугарска пошто по то хоће да игра улогу онога који пријети. Она хоће да изазива страх Европе, она хоће да се о њој говори, да се о њеним гестовима води рачуна, као што се води рачуна о гестовима великих држава.

Сад плаши свијет немачким Истина тај новитет пије баш најновијег датума. То је само подгривана смицалица, реприза старе пријетње.

Бугарска ће, веле они, закључити савез с Турском.

Видјећи се осамљена и напуштена, од својих савезника и тучена, изиграна, унижена и, што је најстрашније, уздрљана. Бугарска хоће да запрепасти свијет. Цијела Европа се боји од Турака. Сав јавал живот је стао, јер се као свијет пита: шта ће учинити Турци?

И одједном... Бугарска прилази тој истој Турској. Њих двојице ће се сјединити и ко ће бити тај, ко ће стати на пут тој сили двију држава, ко ће се успротивити трећем европском савезу, од кога ће илати страх и Тројици Савез и Тројици Споразум, ко ће се смјети противити турско-бугарској моћи?

На жалост ова пријетња није ништа озбиљнија од оне раније, о прелазу у католичанство.

Први балкански рат вођен је против Турске, јер су се мале балканске државе осећале спугане. После другог балканског рата ситуација је промијенена. Турска, извукла из првог балканског рата велику поуку, неће се дати увести у клопку. Она врло добро зна, да између ње и Бугарске не може бити никаквих заједничких тежњи и, према томе, она увиђа да је свака идеја о савезу ових двију држава апсурдна.

Данас се та идеја копримитије једним реалним фактом. Обје несугласне државе боре се и погађају око једног града, за који је везана у многоме будућност оба народа. Несугласне државе дакле још нијесу подјелиле јабуку радора. И на који начин је онда могуће правити такве комбинације са савезом?

Турска зна, да би од тога савеза Бугарска имала несумњиво користи, али питање је какве би користи од њега имала Турска?

Бугарска би била задовољна, да је Турска остави на миру док се не опорави и да увјек буде уз њу у свим њеним агресивним авантурама.

Међутим Турска осјећа јасно, и то не крију многи турски озбиљнији листови, да је положај обје државе врло неједнак.

Турска има свима силама да се бори, да уреди своју земљу и да очува ово што има. Турска више не може помишљати на завојевљања, али увиђа, да је цио свијет сматра за љешину, коју треба што прије растргнути, она мора, како напомиње један турски опозициони лист, што прије спровести коренисте реформе и утврдити се за сваку евентуалност. Турска дакле има у будуће водити апсолутно политику дефанзиве.

Док то са Бугарском није случај.

Она, ма да то крије, помишља на реванш.

А према коме?

Несумњиво према ономе, ко је најслабији. Несумњиво да ће покушати тамо да се пробије, гдје јој се буде дало најмање отпора. И, као што то врло добро примећује „Рускаја Мољна“, нико други неће бити жртва реванша — до Турска. Четири савезника (Србија, Грчка, Румунија, Црна Гора) стоје као челични блок, о који се мора разбити свака бугарска агресивна намера.

Јасно је дакле, да би цех платила Турска.

И нашто онда савез и лагање? — Зар није боље играти отворено?

Бугарска се дакле љуби вара, ако мисли озбиљно о савезу с Турском. Турска нема рачуна да склапа такав савез и неће га склопити. Ако ли Бугарска мисли само да вазива сензацију пријетећи овим савезом, она се још више вара, јер у то нико не вјерује.

Бугарској је мјесто само у Балканском Савезу, она има да се у њ увуче или да трпи све последице положаја, у који је сама себе увукла.

Диоба турског наслеђа

— Чланак „С.-Петербургскија Вједомости“ —

Наши панславистички органи, који прегнују бугарска злочинства, нападају на Србе и на Грке, који — бајаги — претендују на бугарске земље и који желе да покваре — равнотежу на Балкану! Они откривају и Румунију, што је прешла у Бугарску и заузела извјесне територије. Колико је познато, у европској Турској — до пред рат — било је 6 милиона и 250 хиљада становника. За вријеме рата један дио тих становника побјегао је у Азију, а Бугари су исјекли више од једне десетине хиљада Турака и Грка, те је број становника смањен за 150 до 250 хиљада душа. У садашњој европској Турској са Цариградом и околним Мраморном Мором, има до 1,700,000 душа; у Арбанији биће 1,300,000 — према чему Срби, Грци и Бугари имају да дијеле до 3,000,000 душа. Године 1912. имала је Бугарска 4,400,000 становника, Србија до 3,000,000, Грчка (са острвом Критом) такође 3,000,000 и Црна Гора 270,000. Па како ће то онда бити поремећена равнотежа на Балкану, чак и у случају да Бугарска ништа не добије? Јер она би у том случају имала више становника и према Србији и према Грчкој, које би добиле обје у свему, око 2,800,000 а Црна Гора до 200,000 душа.

Али Бугарску, као што се то зна, не желе опљачкати ни Србија ни Грчка. Грци траже од Македоније само оне казе у којима је грчко становништво више од словенског. Поред тога, зар би Грци смјели оставити Бугарима Кавалу, Серез, и Дрму после оних покоља што их Бугари извршише над Грцима и Турцима? Срби не траже од Бугарске никаквих земаља у којима је бугарско становништво. Бугари су владали Македонијом, за трајање својега царства, не више од 70—75 година, па и то не стално, већ са прекидима, у развијеним временима, — докле их из земље дефинитивно не отјераше Грци и Срби, од којих су Турци и освојили Македонију. Са свим је неупутно позивати се на неко историско право, које је у првом реду на страни Грка, затим Срба, па — на пошлетку — македонских Словена. Што се тиче етнографског права, ни оно није на страни Бугара. У јужним казама Македоније преовлађују Грци, те Бугари на њих немају никаква права, у западним казама Словени су по језику ближи Србима, ма да се — захваљујући полујезиковој пропаганди — многи од њих називају „Бугарима“.

У сваком случају онај дио источне Македоније који се граничи са Бугарском, а у ком сами Срби признају да има до 300,000 душа, припада Бугарима.

Одредити становништво Тракије које ће припасти Бугарској — ми не можемо, јер граница између Турске и Бугарске још није потпуно одређена, те због тога и не знамо, колико се Грка и Турака иселило, а још мање колико ће их се иселити из те покрајине, пошто неће жељети да остану под бугарском влашћу.

У сваком случају, Бугарска неће мање добити од 700,000 душа, што ће са становништвом Бугарске изнијети до 5½ милиона, Грчка до 4½ милиона (ако јој

припадне сва острва), а Србија до 4 милиона. Бугарска тучена од савезника, остаће на Балкану ипак најјача последица Румуније али са знањем да је савез Србије, Грчке и Румуније лишава сваке могућности за вођење империјалистичке политике. Бугарску неће нападати ни Србија, ни Грчка, ни Румунија само ако не буде прогонима и мучила грчко становништво у Тракији. Због тога Грчка и тражи да грчко становништво остане под влашћу патријарховом, да има своје епископе и своје школе.

Остаје још да кажемо неколико ријечи о бугарској територији од Туртукаја до Балчика, на коју претендује Румунија. Нијесу Бугари само једанпут показивали жељу да овладају Добруџом, која је некад била под влашћу влашких кнежева. По становништву та област није ни из далека бугарска, као ни они окрузи који ће припасти Румунији. У њима је свега 25% Бугара а 75% муслимана. Што се тиче ангажовања Румуније, на то не треба гледати очима панславистичким, већ очима братољубља. Брат брату ваља да помаже, и Румуни који су пошли на бугарске нападе — заслужују захвалност свега православног свијета не искључујући ни Русе. Румунску братску помоћ неће заборавити ни Срби и Грци. А када дође час уједињења српског и румунског народа, Бугари неће моћи указати помоћ Аустрији, јер Грчка неће допустити Бугарској да с леђа напада Румунију и Србију. Тада ће се и Русија сјетити увијек братски указиване помоћи румунске. Пријатељи се стичу љубављу, а мржњом само непријатељи. „Новоје Време“ требало би да зна, да су Срби увијек били пријатељи Грка и Румуна. Сматрати и Грке и Румуне за непријатеље Словена, гурати их у савез са Бугарима — могу само они људи који врло мало знају ствари о којима пишу.

У Србији нема људи који не знаду о бугарској похланности на српске и грчке земље. Бугари су окајани егоисти, који никад и нигдје неће своју крв за другога лити. Зато се човек и мора чудити необичној умној ограничености и уском виду такозваних политичара из „Новог Времена“, који мисле да ће српске интересе сложити са бугарским.

Словенске ријеке никада се неће сливати у руско море, ни Срби помирити са Бугарима, нити Руси са Пољацима.

Грци и Румуни увијек ће бити на страни Русије, само да их ми Руси не одбимо и не турнемо од себе.

Послије рата

— Уводни чланак бечког „Zeit-a“ —

Само да је знати, рече један духовити Француз, је ли смрт залета или тачка. И о посљедњој глави Балканске кризе, до које дођосмо не може нико знати, значи ли она доиста крај или има још нешто. Па ипак непосредни преговори, што их сад воде Бугарска и Турска, одређени су да на Балканском Полуострву за сад створе мир и учине крај остатку још неријешених територијалних питања. Тиме су дошли преостали одмор и посматрања и суд савременика. Бугарска ће

визије се поче бавити мишљу да у току ноћи нападне Бугаре и поврати изгубљене положаје.

Прије него што би почео са описом бој на „Дренику“ да са неколико ријечи опишем положај „Дреник“.

Положај „Дреник“ је високо брдо, које сва околна брда надвишава: његов врх је преко 200 м. над подножјем; налази се између Борборевске и Пештерске ријеке. Стране су му голе и камените, фронт и бокви откривени и необично јаки; изјава ватре са положаја је силна. Пред терен је откривен и тучен најсилнијом артиљериском и пјешачком ватром. У опште, положај је необично јак и само како се у одбрани пожелити може, на самој коси природа је поставила читав низ великих каменова и тиме му створила страшне природне заклоне.

Пред мрак 17-ог јуна добисмо заповијест да ноћу између 17. и 18. јуна нападнемо Бугаре на „Дренику“ и да ноћним нападом овај положај заузмемо.

За извршење овог напада формиране су двије колоне; лијева и десна. Јачина лијеве колоне свега два батаљона. Јачина десне: три батаљона и митраљеско одељење.

У развитак зоре лијева колона дође под предњи бугарски положај. Ту потпуковник, њен командант, построји борбени поредак и крете напријед. Предњи положај није био посједнут и батаљони лијеве колоне, избивши на врх предњег положаја, почну да се спуштају у поток, а по том одмах крену уз нагиб главног положаја.

Батаљони су били распоређени у једној линији, на лијевом крилу 4-ти ба-

цариградским уговором изгубити Једрене, које је добила лондонским уговором, и узалудан је био сав труд руске и аустријске политике, да отклони тај губитак. Европа не хтје да се озбиљно увлете у корист Бугарске и за тај посао новооснована фирма Берхтолд и Сазонов растура се чим пропаде подухоте. Фирма је била бакуз: а ништа не би ни од ревизије букурешког уговора. Ако је подијељени јад у пола, то се ми Аустријанци можемо тјешити тиме, да на рачун нашег министра иностраних дјела спада само половина неуспјеха. Ту су на већу жалост и други неуспјеси, што се просто не дају реполитикати. Од status quo формуле, која остави тужно-весело спомен, а коју у Бечу узеше озбиљно, док је за Петроград од самог почетка — како доцније признаде Сазонов — важила само као осигурање против сваког ратног ризика, па све до посљедњих непојмљивих грјешака, којима одбисмо од себе Румуњску, нашег јединог пријатеља на Балкану: није ли сав ток балканске кризе теретио нас непрестано политичким, привредним и новчаним губитцима? Симпатије и предусретљивост наше службене политике било су скоро у свима спорним питањима на страни оних, којима је нијесмо желели. Изгубисмо пријатеља и стекосмо непријатеља, својим повцем платисмо ратне трошкове а војним силама не постигосмо ништа што би било вриједно помена. Дугоме назву пасива стоји на сусрет једина актива: Арбанија. То је жаљостан бизнис.

Па ипак, како се чује, у педокучивим небеским висинама, из којих се управља наша спољашња политика, влада велико задовољство са самим собом и иначе. Како да се објасни то срећно расположење горњих сфера, које се слабо слаже с расположењем доњих слојева? Ту као да је по сриједи сличан осјећај, као што се може паћи у пропадних љака, што завире у свједоштво својих сапатника, па чисто блажени угледају још гору оцјену у владању и једну недовољну оцјену више.

У бечкој државној канцеларији мисле да је неки успјех, што су тобож неуспјеси руске политике на Балкану још већи од наших. Оно истина је, да је петроградском кабинету од гласовите цареве пресуде пошло много што шта у косо. Зар да нас то утјеша због грјешака наше политике? Дипломатска вјештина је у томе, да се вуче корист из туђих грјешака, а не да се конкурише туђим грјешкама. У осталом не треба заборављати, да је Русија свјетска сила, што се протеже кроз два континента и да колосално и непрестано расте, а ми би морали пажљивије економисати с нашим средствима, што су знатно смањени за постојећа. Русија има неограничене могућности проширења, а нама је коначно пресјечена једина и посљедња — пут Балкана. Русија се може лакоумно играти и трпити губитке — ми не. Русија је нај-

таљон а на десном 3 батаљон другог пука.

Крећући се главном положају, командант 3-ог батаљона доби наређење да пожури и он. Журићи напријед, поче да подилази главном положају и за нешто се истаане испред 3-ег батаљона. У том моменту добије четврти батаљон бочну ватру од слабијег непријатељског одељења, на шта батаљону буде наређен јуриш. Са узвиком „ура“ полете војници напријед и избију на главни положај, али од једном буду дочекани са блиског одстојања јаком пјешадиском ватром. За тренутак мртви и рањени покрише положај. Сви командири и водни официри 4-ог батаљона падоше мртви или рањени. Војници у масама почеше да падају; рањеници почеше да се повлаче назад и како их бјеше много, то ускоро повукоше цио 4-ти батаљон који се сав сјури назад, у поток.

Са предњег положаја у потоку се сјури и 3-ћи батаљон гдје се измијешају чете од два пука.

Свануло је. Око 3 с. и 15 м. појави се десна колона. У првој линији били су 1 и 2 батаљон а у другој 3 и митраљеско одељење. — На лијевом крилу био је један батаљон, десно још један; у другој линији био је трећи батаљон.

Када је лијева колона предузела јуриш и са узвиком „Ура“ почела да избија на „Дреник“, први батаљон био је око 1000 м. далеко од положаја. Његов командант одмах убрза кретање и пожури да избије с друге стране на „Дреник“. У томе почне лијева колона да се повлачи назад. Наста критичан тренутак. Бугари почну да обасипљу артиљериском и пјешачком ватром први батаљон.

ПОДЛИСТАК

Бој на Дренику

— 18. јула 1913. —

Један од најкрвавијих и најстрашнијих бојева у рату 1912.—1913. год. несумњиво је бој на Дренику.

Учествујући и сам у овом крвавом боју, преживљујући и сам страхоте и све ужасе, посматрајући беспримјерно јунаштво наших официра и војника, хоћу да одам пошту учесницима, који проживише овај крвави бој а да се опростим са оним храбрим борцима који за одбрану отаџбине положише и живот свој.

Да се не би Бугари пребацили од Кочана, из долине ријеке Брегалнице у долину ријеке Пчиње, била је 16-ог јула распоређена цијела дивизија на линији Градиште — Црни Врх.

На лијевом крилу, на Црном Врху, био је један пјешадијски пук, десно на Грамади други а десно од њега још два пјешачка пука.

Простор између Борборевске ријеке и ријеке Коритарнице (обје утичу у Злетовску ријеку) образује готово један засебан одсјек. Заштита овог одсјека припадала је оном првом и другом горепоменим пуковима. За осигурање овог одсјека избачена су два батаљона: један је био на положају „Дреник“ а други на положају код села Стари Неокази. Оба батаљона избацили су осигуравајуће делове до Злетовске ријеке. Друга два батаљона и хаубична батерија били су позади на главном одбранбеном положају. Од та два пука други је био у резерви, на „Грамади“, источно од села Борборева.

послије народна држава, што води Словене, она је главна православна црква, па има сто прилика, да поправи, гдје је погрјешила, а имамо ли ми исте изгледе? Ако смо ради да поправимо штету, коју нанесе лоша политика, прођимо се сивушне злобне радости, већ зачепимо изворе штети у рођеној кући. Отпише вођице спољашње политике из руку нашљедне клике, а као год што смо послје војних неуспјеха препородили војску, ваља нам послје сјајних политичких неуспјеха препородити нашу дипломатију.

Поријекло

енглеско-јапанског савеза

— Листак из мемоара грофа Хајачија —

„Манчестар Гвардијан“ доноси изводе из мемоара грофа Хајачија, које је штампао велики јапански лист „Цио Чимпо“. Чим је први дио тих мемоара публикован, јапанска је влада одмах забранила даље њихово публиковање, с погледом на њихову огромну политичку важност. Међутим, опет се успјело, да се преведе тај први дио, кога овдје доносимо у главним потезима.

Између осталих, до сада јавности непознатих декларација, гроф Хајачи каже:

1) Да је Њемачка истакла идеју о савезу између Енглеске, Јапана и Њемачке;

2) Да је британска влада (лорда Салисберија) била пријатно наклоњена придруживању Њемачке, али да на то јапанска влада није пристала;

3) Да је гроф Хајачи, да би што прије довео до закључења савеза између Јапана и Енглеске, наговјестио је да је Јапан готов да ступи у савез с Русијом, ако Енглеска не закључи нитакав савез.

„То је било, каже гроф Хајачи, 1898. године, пошто се Русија учврстила у Порт-Артуру а Њемачка у Кијо-Чуеу, кад је истакнута и дискутована мисао о савезу између Јапана и Енглеске.“

У току једног ручка г. Цое Чемберлен сасвим је отворено изложио тадашњем јапанском амбасадору у Лондону, г. Като-у, своје мишљење о потреби измјењавања мисли те двије земље о политици на крајњем истоку. Међутим ништа озбиљније није свршено прије 1901. год. „У току прољећа 1901. године, каже гроф Хајачи, мене је неколико пута посетио барон Екардштајн, отправник послова њемачке амбасаде у Лондону, који је долазио да ме приволи за савез између Њемачке, Енглеске и Јапана. „Он зна, рече ми, да британска влада врло повољно мисли о таквом једном савезу. Г. Чемберлен, г. Балфур, лорд Лансдови, херцег од Девошира, па и сам лорд Салисбери, веома су наклоњени томе савезу. Њемачки је народ, причаше он даље, и сувише нерасположен према Енглецима, али то исто није и случај са њемачком владом. Напротив, извјесне високе личности (цар и г. Билон, који је ту скоро имао подужни разговор са краљем Едуардом у Осборну) ватрени су поборници тројног, енглеско-њемачко-јапанског савеза. Савез ће се сигурно остварити, само ако Јапан узме иницијативу о томе.“

Тада командант одједном развије цио батаљон у стрелачки строј, поведе га трчећим кораком и са цијелим батаљоном, не изабив ни један метак, подије главном положају. Зауоставили су се на даљини од 400 м., одакле отворише јаку ватру на Бугаре који су били посјели гребен. Бугари, изненађени овим дрским налетом, оставе лијево колону и сву ватру пјешачку, митраљеску и артиљерску окрену на први батаљон. Батаљон почне да трпи од страшне фронталне и бочне пјешачке и митраљеске ватре тако, да је изгледао да је у паклу и да нико неће изнијети главу. Али без обзира на сву ту страховиту ватру, сви официри и војници остали су на својим мјестима и енергично продужили ватрену борбу.

Потпуковник, видећи како се развијају догађаји, разви три чете у стрелачки строј, а једну задржа у резерви и журно продужи кретање косо десно, како би се могао развити на десном крилу првог батаљона и обухватити лијево бугарско крило. Ускоро поче и он да трпи од јаке артиљерске и пјешачке ватре тако, да је морао заустави батаљон и почети да дјествује ватром пребацујући се мањим дјеловима напријед под „Дренек“. Убрзо је потпуковник увео цио батаљон у први борбени ред.

Из 3-ћег батаљона уводи се једна чета у први борбени ред. Тако се за борбу развило из десне колоне девет чета а друге двије чете 3-ћег батаљона и митраљеско одјељење зауставе се у закљону за једном косом.

Командант пука је код резерве, одакле са једног zgodног положаја прати ток борбе.

Продужује се страховита ватрена борба.

Гроф Хајачи одмах прихвати ту ствар, а са одобрењем своје владе, учини потребне кораке код енглеске владе, да би јасно и поуздано сазнао њено мишљење. Он каже: „17. априла посетио сам лорда Лансдовна и рекох му, да ја сам трам ситуацију у Кини као врло онеспокојавајућу, и да би требало пожељети, да се наше двије државе споразумију о њиховој будућој политици у Кини. Лорд Лансдовн ми рече, да је први министар на жалост на одсуству, и да никада није имао прилике да с њим говори о том питању, али да би у сваком случају, било добро, кад би се у споразум увукла и која трећа сила. Одмах сам помислио на мој ранији разговор са бароном Екардштајном, и био сам начисто с тим, да је о томе и енглеска влада била обавијештена из њемачких извора.“

Гроф Хајачи посла у Токију телеграфски извјештај о резултату својих корака и у главнијим својим потезима изложи на хартији програм, који би по његовом мишљењу могао послужити за основицу енглеско-јапанској политици у Кини. Обје земље примитивно одржаваће режими отвореног пристаништа и интегритета у Кини од стране ма које велике силе. То је наговјештавало евакуисање Манџурије, од стране Русије. У сваком случају, Јапан ће задржати пуну слободу акције у Кореји. На случај, да на коју уговорачку страну нападне нека трећа велика сила, друга ће остати неутрална и поћи ће у помоћ својој савезници тек ако и четврта велика сила ступи на позорницу. Мисао о енглеско-њемачком савезу није ушла у пројект. Што је Њемачка остала изван тога савеза, то је било вољом Јапана, који, вјечито маневришући са могућношћу о руско-јапанском савезу, прихвати Енглеску, да устиво приједлоге грофа Хајачија

Скадарско и арнаутско питање

— Допис „Ријечком Новом Листу“ —

Скадар, 28. августа

Познато је, на који је начин Црна Гора морала напустити стародревни српски Скадар, да створи могућност за живот „културном народу“, народу арнаутском, љубимцу познате културтрегерке. Поновило се исто, што се назад тридесет година догодило, на захтјев исте, као и сад, кад је Црна Гора морала напустити крвљу окупирану Суторину. Али скоро ће будућност показати, јесу ли ти њени љубимци достојни за самосталан живот, и да ли би боље било, да се мјесто тога потруди да својим народима на јуту даде потпуну слободу, којима има једино да захвали за свој останак.

Скадар преживљује тешке дане, стање је у њему врло несвесно. На сваком кораку сретате се са познатим туђим жбирима и агентима. На челу једних стоји католичко свештенство са својим органом „Besa Shytare“. Гроф Берхтолд је и овом приликом показао, да је изврстан при избору својих „радника“ — људи најмрачније прошлости. Нема броја поменутог листа, који не сипа погрде у најгрубљим изразима на Црну Гору, Србију, српски народ и уопће на Словене. То је

Официри лијеве колоне уређују своје људе, наслањају се на први батаљон и са њиме продужују борбу.

Око 6 сати поједине чете су већ на јуришној долини. Ватра са непријатељског положаја слаби. Командант првог батаљона наређује значарима да свирају јуриш, али Бугари оспу силну ватру и војници, пријешав 30—40 корака, легаше поново и продужише ватрену борбу.

Отворени јуриш није могао да се изведе, већ се продужи кретање напријед пузећи. Наши војници смјело су ишли напријед. Појединци су долазили до самих бугарских заклона и тукли се ножевима. Гађали су бугарске војнике са 2—3 корака одстојања. Бугарски војници посјели су на гребену камење и наши војници ножевима су их за камењем убијали.

Око 7 сати лијево крило првог батаљона избије на положај „Дренек“, а ускоро се око њега и лијево од њега искупе дјелови друга два батаљона. Десно крило првог батаљона и 2-ги батаљон нијесу могли још да избију на положај ушљед страховите ватре са бугарског положаја; но око 9¹/₂ часова, изби десно крило првог батаљона и 2-ги батаљон на положај.

Бугари се повлаче на приватне положаје и почињу у највећем нeredу да одступају; само се још мали дјелови задржавају на задњој ивици положаја.

Око 9 сати појавише се према центру и десном непријатељском крилу остали батаљони пука и још један пук који у стрелачким стројевима надираше ка „Дренку“. Бугари, који су се задржали на задњој ивици положаја, не сачекаше налете ових пукова, већ у највећем нeredу почеше да

захвалност за добротина, која им је учинила Црна Гора за вријеме називи арнаутског устанка, и ако су се само Црногорци борили, а они по Подгорци и Цетињу башкарлили и уживали крвавим знојем стечену зараду Црногораца; и за то, што их је послје седмодјесетне опсаде нахранила и у животу одржала. Али се не треба чудити, то су васпитаници културтрегерске политике, која такође умије, да на сличан, али гори начин, враћа за добра, која су јој учињена.

Најревноснији помагачи оних протува, то је скадарска полиција, састављена из друштвенога олоша, дојучерањих коцкара и нечега горега, и цијело католичко становништво, рачунајући да је у томе спас арнаутлука, не схватајући шта се оно иза брда ваља.

Прво смо ми Срби били на ударцу ових мрачњака, када смо при општинским изборима добили једног одборника. Подигла се све сама фукара, бесправна при изборима, лармала, правећи демонстрације по улицама, а господа представници великих сила, да задовоље руљу, прекорачили су изборни законик и поништили избор нашег кандидата. Али се и за ово ми не чудимо, знајући, одакле се тој господи диригује.

Муслимани ништа боље не пролазе. У почетку су покушали, да се с њима здруже, управо да од њих створе измењаре, али се они нијесу дали. Они су веома незадовољни, јер су у свему запостављени, и ако их је у већини, те би требало да они воде претежну ријеч. Вјерска је нетрпељивост на врхунцу. Муслимани су на сваком кораку изазивани од католика, особито сад за вријеме рамазана. Католици се такмиче у безобразлуку, како би који боље крњио њихов свети пост (рамазан) пуштајући им колулутове дима дуванског под нос, као да би хтјели рећи: „пропаде ваше господство, кад сте и ово дочекали“. Зато су свакодневне туче и пуне тамнице, наравно муслимана.

Овако је стање у вароши, гдје је интернационално-арнаутска власт. Што се пак тиче околине, ту је права анархија, ту су Арнаути сваки за себе господар. Убиства се догађају свакодневно међу сељацима католицима и муслиманима; али понајвише између католика-арнаута. Тако прије неки дан — да наведем само један од тих честих догађаја — у селу Кашњету, због неке женске, погинуло је и рањено осамнајест њих. Убиствима пак због крвне освете нема броја. Али надати се је боље, кад арнаутлук добије самосталност у унутрашњем уређењу.

Што се тиче трговине у Скадру, она је спала на нулу. Двије трећине трговаца скоро ништа не раде, а једна је трећина банкротирала, јер је искључиво радила са турским војницима и официрима. Од интернационалне војске трговина не види никакве користи, јер су све што је потребно војсци, донијели су собом, чак шта више и дрва за гориво.

Према нама Србима Арнаути изводе систематски бојкот, али ми то трпељиво сносимо, научни од давнина на слична шиканирања, и надајући се на равну одмазду наше браће Срба и Хрвата, гдје год у њиховој средини има Арнаута.

беже. Око 10 сати прије подне били смо господари „Дренека“.

Бугари су на „Дренку“ претрпјели потпун пораз и они су у паничном страху побјегли ка Рајчанском Риду и Кочанима, остављајући за собом топове, каре, запрежни материјал и осталу спрему. Колики су страх Бугари похватили на „Дренку“ најбоље се видјело послје дана, када их је дивизија напала на Рајчанском Риду, на положају необично важном и јаком, гдје нијесу ни смјели да сачекају јуриш наших пукова већ су побјегли ка Кочану, дозвољавајући да им пробијемо фронт и раздвојимо њихове трупе код Кочана и Штипа.

На Дренку су Бугари оставили двије брзометне батерије са карама и знатан број пушака.

Побједа на „Дренку“ је била потпуна али су и губитци били знатни: погинуло је један потпуковник који је својом храброшћу, одважношћу, спремом и тактом импонувао свима који су га познавали; погинуло је још три-четири официра, рањено је око двадесет официра. У једном пуку је око 25% избачено из строја.

У подножју „Дренека“, крај једног извора, поникло је ново гробље. Свеже хумке са простим дрвеним крстићима покривају храбре и неустрашиве груди наших див јунака.

Ако вас кад год нанесе пут поред „Дренека“ нека вас овим нијемим и крвавим гробовима опомену да ту почијевају неустрашимим борци, који у једном од најкрвавијих бојева погибоше за земљу своју, коју су толики вољели.

А господа Арнаути — зликовци — неке не забораве, да није било Срба да би и данас били турско робље, и да темељи њихове независности почијају на костима храбрих витезова српских; али, све док им не додија, те се стресу и сруше са себе прљави терет и у развалинама затрпају њих и њихове немаре. Срболоуб.

За будућност Битоља

Битољске општине новине донијеле су овај чланак:

Грчки листови су донијели вијести: да ће Србија да уступи пола Пресне Грчкој као и сва села леринског краја које сада српска војска држи, тако да ће граница пролазити испод самог Битоља. Ова вијест је страшно узбунила све грађане. Тих дана ниједно надлештво наше није могло радити од навале грађана и сељана, који су, невјерујући у ову вијест, коју су чули од предстража грчких, појурили да се увјере о истинитости ових гласова и да моле и преклињу да се ови чисто словенски крајеви које је српска војска ослободила, на предају Грчкој. Преспански и лерински сељани, становници ових најдивнијих крајева јужне Македоније, који представљају најљепши словенски тип и који су најбоље очували српске обичаје и лијепи српски језик, поврвјели су начелнику окружном и команданту мјеста, молећи да их не предамо Грчкој и да своју војску отуда не уклањамо. Битољски трговци били су као громом поражени. „Битољ ће умријети, ми ћемо наше радње затворити“, говорили су они, јер Битољ без ових крајева не може живјети. Сви су тражили да се ти гласови демантују и предлагали су да се држе митинзи ради упућивања молбе Краљевској Влади да не допушти да се ови страшни гласови остваре.

Бринући се о будућности Битоља и под притиском потреба и жеља наших грађана, одбор општине града Битоља одржао је ванредну сједницу и послје живе дискусије у којој су пали важни и озбиљни разлози за доказ да ће Битољ без ових крајева постати село, донесена је ова резолуција.

„Одбор општине града Битоља поводом вијести свих грчких листова, да ће Србија уступити Грчкој пола Пресне и сва мјеста из два сата испод Битоља и да ће српско грчка граница пролазити испод самог Битоља, одржао је ванредну сједницу 29. ов. м. по подне и донис ову одлуку:

Одбор општине града Битоља, као представник интереса битолских грађана и позвани чувар напретка, развитака и будућности вароши Битоља, констатује да привредни живот вароши Битоља и његове околине и привредни живот Пресне као и Лерина и његове околине чине један живи и нераздијавиви привредни организам, који се не смије черечити и државним границама раздвајати, јер би то донијело Битољу и битолском крају извјесну привредну смрт као и Пресни и леринском крају, чији је привредни развитак од вајкада најтјешње био везан за Битољ и битолски крај и чије би издвајање и ове крајеве потпуно умртвило.

Неприродно постављање граница у равни између Битоља и Лерина, на ма гдје то било и цијелање Пресне, не само што би остављањем Грчкој најчистијег и другејем народностима неизмијешаног словенског елемента тих крајева представљало повреду националног принципа и било стална сметња добрим односима између сусједних и данас савезничких држава Србије и Грчке, већ би животни нерв привредног живота ових крајева био подвезан, народна привреда руинирана, а Битољ осуђен да као гранична варош којој су животни извори пресјечени, привредно изумире и раселава се.

Стога одбор вароши Битоља у име културног и привредног развитка ослобођених народа ових крајева, у име националног принципа и ради постављања сталних и добрих сусједних односа између Грчке и Србије, одлучује: да се телеграфски умоли Краљевска Влада да у споразуму са Грчком постави између Србије и Грчке природну границу, у коју ће ући и Лерин, који је српска војска ослободила, која ће Србији оставити и сву Пресну, коју смо на мачу добили и коју и данас наша војска држи и који ће задовољити принципе у чије име одбор подиже глас свој.“

Ова одлука је одмах испраћена Краљ. Влади у Биоград.

Истог дана су и трговци одржали конференцију која је обилно била посјећена на којој је живо и са огорчењем дискутовано ово питање. Сви су говорници са фактима указивали на неопходну економску потребу, да се од Битоља не одвајају ови крајеви, који са њима чине једну економску јединицу и који један без другог не могу ни живјети а то ли напредовати и развијати се.

Најзад је потписана и у Биоград испраћени депеша ове садржине:

Представници трговине и радиности града Битоља, скупљени на конференцију поводом гласова да се Грчкој уступи Преспа и лерински крај са Лерином, које је ослободила српска војска, моле Владу да границу између Србије и Грчке постави природном међом бар иза Лерина и да Преспу не уступа, јер не само да су те области чисто словенске и да се из тих крајева Словени, којих и без ових области остаје много под Грчком, буне против уступања њихових крајева Грчкој, већ је и цио Битољ са ужасом и стегнутим срцем саслушао ове страшне гласове. Предајом леринског краја и Преспе Битољу се потсијецају животни нерви и он ће трговачки изумријети и ми се из њега иселити морамо, јер без ових крајева, са којима је Битољ трговао, нема живота Битољу, који је губитком Арбаније, Корче и костурског краја трговински већ много оштећен. Најлонизације молимо Владу да сачува Битољ од пропасти и очува Србији области које и по економској потреби и по националном и по освајачком праву припадају Србији.

Ову су дешешу потписали најодличнији трговци, и увозици и извозници.

Ми се живо надамо да се ови непријатни гласови неће обистинити и да председник Министарског Савјета г. Никола Пашић није заборавио обећање, дато представницима наше општине: да ће будућност и напредак Битоља бити прва и најпреча владина брига.

Кратке вијести

Румунија и Србија. Председник румунске владе Тистус Мајореско дао је букурешком дописнику „Фигара“ ову изјаву о везама Румуније са Србијом: „Између нас и Србије било је увијек симпатија. Данас су те симпатије појачане и добиле су форму гдје се могу да назру први трагови савеза између Румуније и Србије. Пошљедњи велики догађај који је одиграо у Букурешту још је више урадио да буде убрзано оно што ће доћи врло брзо. Румунија полаже велике наде на оно што ће се догодити. Блискост између Србије и Румуније биће од врло велике користи и за једну и за другу земљу и помоћи да се ове могу посветити своје политичком и економском јачању.

Бугарске пријетње. Софиски „Мир“, орган Ивана Гешова, доноси чланак под горњим називом, у коме има и ових врста: „Мир на Балкану није могућ докле год Бугарска буде приморана да буде у положају у који је сада хоће да гурају њене бивше савезнице. Оно што се сад зове мир, то је грдна лаж. Европа која вели да хоће мир, увјериће се да је ово што говоримо сушта истина. У овим тренуцима Бугарска се налази у врло тешким приликама. Али ко не познаје Бугарску не може себи да представи шта је она и каква ће за врло кратко вријеме да изгледа. Бугарска личи сада на рањеног лава, али на лава који није смртно рањен. Тај лав чека само да се опорави па да се устреми на свога противника. Ми смо вољели мир јер је он и нама потребан; али ми не волимо мир у коме се нама доноси понижење“.

Бугарски злочини у Тракији. Велики и угледни лондонски лист „Дејли Телеграф“ донио је прије неколико дана нову онтузбу против Бугара и њихових злочина извршених у Тракви над муслиманима и хришћанима.

У томе онтужењу „Дејли Телеграф“ вели и ово:

„Све оно што су Бугари извршили у Тракији прелази и најслободнију машту. За човјека коме нијесу познати извјештаји страних консула у Тиаквији задржаће извјесну сумњу и невјеровање. Нама је све то познато и за то са оштрином осуђујемо и ово ново саопштење које смо из Тракије добили. Подаци који су нам сад саопштени изазвали су нас да подигнемо тужбу и тражимо да Европа упорне све мјере да се ово што су Бугари починили више не дешава“.

Бугарски трикови. „Руско Слово“ у једноме чланку оштро критикује политику Бугарске. На једноме мјесту вели и ово: „Бугарска и даље хоће да сједи на двије столице и да се грије на двије ватре. Док на управи Бугарске сједе људи крвни противници Русије, дотле они сада хоће у Петроград да пошаљу као свога дипломатског представника генерала Ратка Димитријева, који је познат као русофил. Бугари мисле да ће тако моћи да сједи на двије столице и да ће своју политику моћи успјешно да изведе. Али они као да заборављају да до сада нема примјера да је неко сједио на двије столице, и да се одржао. Једна или друга столица извукла се и он или је пао десно или лијево, или је између обје столице. Бугарски политичари требали

би то да имају добро на уму кад праве овакав план“.

Бугарска рукавица Румунији. Бугарски листови, онога тренутка кад је румунска војска напустила бугарску територију, почели су да оштро пишу и да нападају Румунију

Софиска „Ријеч“ пише овако: „Бандити преко Дунава пошто су нас опљачкали до голе душе вратили су се у своју јазбину. Они су отишли тврдо увјерени да ћемо ми бити мирни и да им нећемо тражити оно што су нам на разбојнички начин узели. Али се бандити страшно варају. Бугарска ће се брзо опоравити, а још брже тражити рачун од Румуније.“

„Вечерња Пошта“ вели: „Румунија, која је имала рачуна да са нама буде у добрим односима, напала нас је. Она је то учинила као лопов. Бугарска је била изненађена, а и није могла да Румунији покаже како одговара ономе који Бугарина хоће да покраде.“

Сада се Бугарска опоравља. Убрзо ће доћи дан када ће Румунији показати како кажњава лопова који долази у бугарску кућу као што је то Румунија учинила“.

Дневник

Вратили се. Наши делегати г. бригадир сердар Јанко Вукотић, председник Министарског Савјета и министар војни и г. Јован Матановић вратили се из Биограда, први преко новоослобођених крајева, а други преко Сењске Ријеке.

Одликован. Његово Величанство Краљ Господар благоизволио је, на предлог г. Министра Унутрашњих Дјела, одликовати Јована Видмера, авијатичара из Трста, V. степеном Даниловог ордена, за показани успјех у летењу. Општина цетињска, пак дала је овом авијатичару перпера три стотине, као накнаду за трошкове око преноса аероплана од Котора до Његуша и обратно.

Намјештена изазивања. У оним крајевима Малесије, који су вољом Европе припали Црној Гори, од неко доба почели су да врше смутње нама добро познати агенти. Пошљедније су тијех смутња злочини противу живота и имања. Неки дан је на Ржаничком Мосту извршен један од таквих злочина. Извршили су га неколицина заведених Арбанаса, који још не знају да тиме најмање себи служе. Извршници су послани из околине Скадра. Како причају сами Арбанаси, циљ је злочинца и праљењу нечега да се омете рад међународне комисије која ће, по вољи Европе, имати коначно да постави границу између Црне Горе и Арбаније.

О злочину, који је извршен на Ржаничком Мосту, добили смо овај извјештај: Ономад је ђак подгоричке гимназије Вуле Рашовић путовао из Подгорице својом оцу у Тузи. С њиме су у истим колима били жандари Радосав М. Поповић и војник Илија Рашовић. У близини Ржаничког Моста били су иза бусије изненадно нападнути од неколико Арбанаса. Жандар Поповић, који је опазно Арбанасе, скочио је са својег мјеста, али у томе тренутку Арбанаси осуше плотунску паљбу, Поповића на мјесто убише, а ђака Рашовића и војника Рашовића тешко ранише. Пошто су извршили овај мучки напад, зликовци одузеше се убијеном жандару Поповића пушку, капу са грбом и револвер, у којем је било пет метака, које су, још незадовољни својим дјелом, сасули у мртво тијело жандарево. По извршеном злочину умакли су пут Дечића.

Наше су власти предузеле најоштрију истрагу.

Овакве и сличне злочине и изгреде чине Арбанаси по наговору и противу Србијанаца у правцу Ђаковице и Призрена. И тамо је погинуо један полицајац.

Ако ће нова арбанаска држава бити продужење Турске још у грђем издању, која ће своје сусједе на границама стално узнемиравати, онда јој све њене куме неће моћи обезбиједити дуг вијек.

Ипак су данас настала друкчија времена.

Изабран за питомца. Просвјетни Савјет расписао је био почетком прошлог мјесеца натјечај за једно стипендиско мјесто за онога правника, који је при крају својих студија а вољан је да прими на се обавезу, да по свршеним наукама проучи уређење казних завода у Србији, Босни и Херцеговини и Хрватској, и у опште на страни и да сестим стручним знањем стави на расположење Краљ. Влади. Сада је на приједлог Министарства Правде изабран за питомца г. Луко Вукотић, правник четврте године, који се до сада школовао у Биограду. До свршетка правних наука он ће имати 110 перпера мјесечно, као и посебне додатке за школарину и испитне таксе. По свршеним правним наукама, стипендија ће се повисити на 160

перпера мјесечно, а остале трошкове за путовање и др. сносиће Министарство Правде.

Једна потребна комисија. Г. министар унутрашњих дјела, Лабуд Гојнић, увиђајући потребу, изволио је наредити да се образује комисија за ограничење, премјеривање и др. концесионе зоне улцињског поља, које је већ дато италијанском друштву за исушивање и обраду. У тој комисији ушли су г.г.: представник друштва А. Пољани, областни економ Иво Калуђеровић, општински судија М. Вујовић, Б. Вучинић, геометар и Јоко Хајдуковић као тумач. Комисија је отпочела свој рад, за који се надамо и ако је комплициран и тежак, да ће на задовољство бити извршен.

Погинули. У очајној борби на Брегалници 5. јула, поред осталих наших хероја, погинули су и Нико Ивов и Марко Матов Сјеклоће из Добрског Села. Покојни Нико био је у 40, а Марко у 32. години живота, а један и други од угледних људи свога баталеона. Први рат са Турском затекао је покојног Ника у Америци, а пок. Марка у Азији, али жеља за отаџбином довела их је у домовину, гдје су одмах ступили у бојне редове, одликујући се у свима борбама. Они су достојно пошли трагом својих честитих и храбрих предака, полагајући своје животе за Краља и Отаџбину. Нека им је лака груда српске земље, на обали валовите Брегалнице, а у долинама китњасте Мафедоније. Јуначка браћо, мирно почивајте у слободној српској земљи, јер сте се одужили својој отаџбини.

Нека вам је слава и хвала и нека вам је лака српска земља!

Кинематограф. Послије дуже паузе од синоћ је на Цетињу кинематограф опет прорадио. Даваће преко недеље три представе са новим програмом. Како је ово сада једина забава у пријестоници, а управа се постарала да увијек има не само нов но и разноврсни одабрани програм, то ће несумњиво пријестоничко грађанство у пуној мјери поклонити пажњу овоме нашем домаћем предузећу.

Изгубљена торба. Један странац у путу Његуши—Цетиње изгубио је путничку торбу. Ко је будео предао у „Гранд Хотел“, добиће десет перпера награде.

Вријеме. Јесен је почела да осваја. Али не јесен рана, ведрa и пријатна, него јесен позна, тмура и ружна. Почела је киша а за њом се осјетио јаче вјетар, који је на хоризонту навукао густе облаке, из којих сипи досадна јесења киша. Данас, крај кише, имамо и магле, која је цијелу пријестоницу увילה.

Забилешке из рата

Једна весела соба

У свакој болници има људи, који и покрај свих болова остају оно што су, оно што им је природа дала, — добре воље, расположени и весели.

У овој болници, како изгледа овај елемент, хотимично или ненамјерно, сконцентрисан је у учиници 3-ег разреда. У тој соби, гдје су веселе шипарице у другим црним кецељама, скромној фризури и мирног држања, слушаће цијеле године предавања својих вриједних наставница, гдје се могао чути за вријеме часа ма и најмање слушањ, гдје се спомињао из дана у дан Гете, Дарвин, Шилер, Паскал или који други великан, разбашкарени се лако рањени наши сељаци из питоме Мачве или Посавине, пиротског округа или Ужичани и у загушљивој атмосфери карбола, и газе, неговани од тих истих шипарица и наставница, по цио благовјетни дан шале се, смију се свима и својим ранама и Бугарима и смрти и свему.

А Никола Радић, из Текије, живи враг везане лијеве руке и црвена набрела врата, осјећајући ваљда скученост овог малог простора, даје одушке својој веселој природи и не даје ником мира, шири се и башкари по мекој постели, наивно лаже, искрено мрзи непријатеља, кад затреба полагаје и сву своју духовитост сваљује на неког рањеника Адама, чија је постела у бошку и који мирно и хладнокрвно, везане десне руке, мрштећи се каткад од бола, чита pjesме Бура Јакшића, срчући на слогове, а затим понављајући цијеле ријечи: Ота... Отаџбина... ово... ово је... камен... зем... земље... Ср... Србија...

И цијела соба, и рањени и болничарке, на сваки нов вид, прсне у здрав и једар смјех, који испуни цијелу собу, расплине се и јечи дуго, здраво и снажно, као звук чистог метала.

Ибрахим Балта

У пошљедној крвавој борби код Дуката погинуо је јуначки четник одреда војводе Вука Војина Поповића, Ибрахим Балта, Србин муслиман из Херцеговине. Он је био један од најхрабријих и најбољих старих четника у одреду лабских чета за вријеме рата са Турском и у одреду војводе Вука у овом рату. Рахметли Ибрахим није имао ни средњег образовања, јер је био по занимању тежак, али је ипак схватио национални карактер савезничког рата против Турске. Његово јако религиозно осјећање није га могло задржати у моменту, када су се његова једнокрвна браћа спремала да освете национални пораз косовски и да под цијену својих живота прошире границе своје слободне државе. Балта је био међу првим четницима, који су добровољно похитали у борбу. У првим сукобима на Мерадима у караули Дубници Балта се неустрашиво борио и са двојицом другова ушао први у арнаутско село. Када су се у Васиљевцу појавиле многобројне чете Арнаута и почеле пустошити и палити српске домове. Балта је од љутине шкргутао зубима и предлагао воднику једног

малог одјељена чете Дипићу, да се изведе јуриш и да се употријебе експлозивни. Он је молио, да њега првог пошаље. Балта би још тада ради свог јаког патриотског осјећања нашао смрт, да није чету задржао бивши четнички вођа Коста Пећанац, који је водно чету другог позива, увјеривши чету, да се ту налази око пет стотина Арнаута. У косовском походу Балта је био стално у извидници, обилазећи арнаутске куће. У борбама код Приштине и у Љуми борио се са необичном одважношћу. Недавно, када су настали први сукоби са Бугарима, Ибрахим Балта оставио је одмах своју скромну службу и ступио је у чету Војина Поповића. Издржао је све напоре и учествовао тачно у борби, док га није на Дукату погодило таче оних које је највише мрзео. Алах рахмет ејле!

Телеграфски извјештаји

Енвер беј у Цариграду
Цариград, 29 августа
Енвер беј приспио је јуче. (Беч. Кор Биро).

Принц Ђорђе у Карлсбаду
Биоград, 29. августа
Принц Ђорђе отпутовао је у Карлсбад. (Б. К. Б.)

Митинг у Валони
Валона, 29. августа
Одржан је велики митинг, којим се протестовало противу насиља Грчке спрам Арбанаса у Јањини и спорним предјелима. (Б. К. Б.)

Бугарски зајам
Софија, 29. августа
Побија се вијест, да је Бугарска ступила у преговоре да закључи у Француској зајам од 500 милиона. (Бечки Кор. Биро).

Берхтолд остаје
Беч, 30. августа
„Фремденблат“ изјављује, да су гласови пронесени да се оставка Берхтолда очекује, потпуно неосновани. (Б. К. Б.)

Колера у Пешти
Будапешта, 30. августа
Бактериолошким прегледом утврђена је азијатска колера код седам обољелих лица.

У Дворској Књижари „Његош“

В. Н. МАТИНОВИЋА
— ЦЕТИЊЕ —

могу се добити уз најповољније цијене

- Сва дјела Господарева;
- Све књиге (закони, уџбеници и др.) државног издања;
- Сви уџбеници за основне и средње школе страних издања;
- Разне научне и забавне књиге домаћих и страних писаца;
- Разне српске музикалије;
- Сва учила за основне школе (мапе, глобуси, рачуналке, геометријска тијела и др.);
- Сваковрсне дописне карте (велики деп);
- Све врсте писаћег, цртаћег и другог канцеларијског прибора (артије, куврета, мастила, пера, перница, лаписца, таблица, сунђера, креде, шестара, мастионица, воска за печате, нотеса, тека, трговачких протокола, машина за копирање писама, албума и т. д., све у различитим врстама и количинама);
- Разни предмети (простири и фини) за дарове дјечи и одраслима;
- Наручује печате за надлештва и црквене утвари уз најповољније услове;
- На захтјев свакога извјештава о цијенама и др. условима.

бр. 35. 2—3

Црногорске марке

употребљене и садашње и старе, плаћам по високој цијени. Преписка на српском. Плаћање одмах по пријему марака у препорученој пошиљци

Д. В. ХИМУЛИ
Киев (Россија) Гимназическая № 2—17
бр. 34, 2,4

СКЛАДИШТЕ ДРВА ЗА ГРАЂУ

на велико — на мало
НАРЦИСО ДЕТОНИ, ЗЕЛЕНИКА (Боготурска)
ГЕНЕРАЛНО ЗАСТУПАЊЕ ЗА ЦРНУ ГОРУ НАЈБОЉЕГ И НАЈЕФТИНИЈЕГ МАТЕРИЈАЛА ЗА ПОКРИВАЊЕ КРОВОВА — „ЗЕМИТ“

Дијеник тачни, прорачун бадава.
п. п. бр. 16, 11,25

На знање. Ко има за продају акције Народне Банке у Бару, потпуно уплаћене, нека се обрати.
Р. КУСЛЕВУ,
п. п. бр. 32, 2,3
зубни лекар — Никшић